

Bez solidní datové základny je výzkum nemyslitelný

říká **Bedřich Moldan**, první český ministr životního prostředí po listopadu 1989, senátor, přírodovědec a člen České statistické rady.

Řadu let jste ředitelem Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze. Jak byste formuloval jeho poslání a jaká je jeho spolupráce s Českým statistickým úřadem?

Centrum bylo po schválení Akademickým senátem zřízeno organizačním opatřením rektora Univerzity Karlovy v roce 1992, letos tedy slavíme 20. výročí. Z původní malé skupiny pěti pracovníků se v centru postupně vytvořil podstatně rozsáhlejší kolektiv. Klademe důraz na dva základní směry. Především je to vědecká práce, kterou rozvíjíme zejména s podporou grantů z národních, ale především mezinárodních zdrojů, jako jsou Rámcové programy Evropské unie. Druhým směrem je účast na univerzitní výuce přednáškami, vedením diplomních prací a doktorských studentů. Vždy jsme se opírali o spolupráci s akademickou obcí nejen na naší univerzitě, ale i v rámci republiky i celé Evropy, a od počátku se zabýváme tématy úzce souvisejícími s veřej-

nou politikou na národní i mezinárodní úrovni. V poslední době jsme například vydali již třetí Situační zprávu ke strategii udržitelného rozvoje České republiky. Tato zpráva je založena na 45 indikátorech, které by měly ukázat, do jaké míry se rozvoj v naší zemi blíží ideálu udržitelnosti. Výzkum indikátorů je jedním z hlavních směrů naší práce vůbec, zabýváme se jím od samého počátku naší existence, a protože se zde opíráme především o statistická data, je nasnadě, že rovněž od samého počátku velmi úzce a v mnoha směrech spolupracujeme s Českým statistickým úřadem.

Aktivně jste se zúčastnil světového summitu v Rio de Janeiro v roce 1992. Letos budete v delegaci pro Rio + 20. Myslíte si, že závěry, které byly před 20 lety přijaty, byly skutečně naplněny? A pokud ne, tak proč? Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji, známý Summit Země, který se konal před dvaceti lety v Riu de Janeiro, byla událost

Bedřich Moldan tvrdí, že se od roku 1992 vážně zhoršila světová environmentální situace.

výjimečná a neopakovatelná. Jeho přípravě byla věnována mimořádná pozornost, trvala víc než tři roky. Výsledkem byla mohutná tisícistránková Agenda 21, která měla podat detailní návod, jak nasměrovat další světový vývoj udržitelným směrem. Světová atmosféra byla plná nadšení a očekávání příznivého vývoje po všech stránkách, zejména po pádu železné opony a rozpadu Sovětského svazu. Všichni doufali, že zásadní otázky jsou vyřešeny a „duch Ria“ přinese harmonii ochrany životního prostředí a rozvoje. Studenou sprchu však přineslo nenápadné „Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN“ již v červnu 1997: „Stav životního prostředí se nadále zhoršil a významné environmentální problémy jsou součástí socio-ekonomické struktury zemí ve všech regionech.“ Různá technická opatření, zákony na ochranu prostředí, summitu ani mezinárodní úmluvy až na výjimky žádný zásadní zlom nepřinesly. Základní ekonomický indikátor HDP se od roku 1992 zvýšil v celosvětovém měřítku o 75 %, zároveň se však vážně zhoršila

světová environmentální situace. Již dnes jsou jasně patrné ničivé důsledky zrychlující se změny klimatu, hrozí nedostatek sladké vody, pokračuje ztráta biologické rozmanitosti, lidské zdraví je ohroženo znečištěním ovzduší a rostoucí chemickou kontaminací prostředí z různých zdrojů. Závěry z Ria se nenaplnily. Důvodem je samotný rychlý ekonomický růst – přes současnou krizi – a s ním spojená stále velká zátěž životního prostředí.

Tématem tohoto vydání časopisu je zdravotnictví. Souvisí podle Vašeho názoru ochrana životního prostředí se zdravotním stavem obyvatelstva?

Téma životního prostředí a zdraví je od samého počátku pevně spojeno, protože jedním ze dvou hlavních důvodů, proč chráníme životní prostředí, je ochrana zdraví. Druhým je ochrana přírodních zdrojů a přírody. Velmi názorně se to ukázalo po listopadu 1989, kdy lidé u nás masivně podporovali opatření na ochranu životního prostředí, protože věděli, že to je spolehlivá

„*Závěry z Ria se nenaplnily. Důvodem je samotný rychlý ekonomický růst – přes současnou krizi – a s ním spojená stále velká zátěž životního prostředí.*“

cesta, jak chránit zdraví své i svých dětí. Důkazem úspěchu je pak rozsáhlý Program Teplice zaměřený na ochranu zdraví i prostředí, který přinesl pozoruhodné a trvalé výsledky. Jeho základem byl podrobný monitoring stavu zdraví i prostředí, statistická data zde samozřejmě měla nezastupitelnou úlohu. To znamená, že například Systém monitorování zdravotního stavu

obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí je velice důležitý. Doufáme, že se podaří uskutečnit něco podobného v Moravskoslezském kraji, kde je rovněž lidské zdraví akutně ohroženo nebezpečným znečištěním ovzduší.

Domníváte se, že je danému tématu věnována v České republice odpovídající pozornost? Nepodceňuje česká společnost tyto kauzální vazby? Co by bylo možné změnit a jak by v tom mohla pomoci statistika?

Pozornost věnovaná těmto tématům stále ještě zdaleka není dostatečná. Spolupráce mezi institucemi zabývajícími se výzkumem v environmentální a na druhé straně zdravotnické oblasti není dost rozvinutá, jen zcela výjimečně existují větší společně řešené projekty. Program Teplice byl až dosud, bohužel, jen výjimkou. Je to velká škoda, protože bez dlouhodobě založeného výzkumu se nepodaří řešit naléhavé problémy příčin, dopadů a zmírňujících opatření například ve vztahu ke znečištění ovzduší v Moravskoslezském kraji. Krátkodobá opatření nemohou stačit, pokud se neopírají o široce koncipovaný a velmi solidní multidisciplinární a interdisciplinární výzkum. Zcela zásadní je přitom úloha solidní datové základny, bez níž žádný podobný výzkum není myslitelný. Jde přitom o široký soubor dat a informací jak z oblasti zdravotní a environmentální, tak i z dalších oborů včetně sociální a ekonomické oblasti. Je naprosto zřejmé, že úzká spolupráce se statistikou je bezpodmínečnou podmínkou úspěchu jakéhokoliv podobného projektu.

Alena Géblová | odbor vnější komunikace

VĚDĚLI JSTE, ŽE V EU27...

utrtili lidé v únoru 2012 za zboží v maloobchodě reálně jen o 5,1 % více než v průměru v roce 2005, zatímco u nás o 18 % více?

Maloobchodní tržby v EU27 se v únoru snížily meziročně o 1,1 %, výrazněji v zemích eurozóny (-2,1 %). V ČR tyto tržby očištěné o nestejný počet pracovních dní poklesly o 1,6 %. Z dlouhodobého pohledu nakupovali výrazně více lidí v těch zemích, kde byla předtím spotřeba domácností podle nákupů v maloobchodě relativně nízká – proti průměru roku 2005 stouply tržby nejvíce v Polsku (+41 %) a Rumunsku (+46 %), naopak méně nákupů si dopřáli Dánové (-8,8 %) a Němci (-3,4 %), hlavně však Španělé (-16,7 %) a Portugalci (-11,5 %).

žijí více než dvě pětiny obyvatelstva unie ve městech a téměř čtvrtina ve venkovských regionech?

V roce 2010 se prakticky ve všech členských zemích unie znatelně zvýšil počet městského obyvatelstva. Výjimkou bylo Irsko, kde stoupl počet obyvatel žijících na venkově. Česká republika je co do velikosti přírůstku městského obyvatelstva na 3. místě v unii po Švédsku a Dánsku. I přes toto zvýšení je počet městského obyvatelstva v ČR (24 %) pod průměrem EU27 (41 %). Relativně vysoká je však v ČR podle nové typologie Evropské komise osídlenost v tzv. středních regionech (43 %).

neustále roste mezi rezidenty podíl obyvatel, kteří mají jinou národnost oproti zemi, v níž získali trvalé bydliště?

Takovýchto občanů jiné země EU nebo občanů zemí mimo unii žilo v EU27 v roce 2010 už 6,5 %, zatímco v roce 2006 jen 5,6 %. ČR se nachází pod tímto průměrem, ale s poměrně rychlým růstem jejich počtů – v roce 2010 měly u nás trvalé bydliště 4 % obyvatel jiné národnosti, v roce 2006 jen 2,5 %. Jejich podíl na celkovém počtu pracovních sil je v EU27 ještě vyšší (7,4 %), v ČR však podstatně nižší (1,5 %). Stejný podíl má i Slovinsko, výrazně nižší pak Slovensko či Polsko (shodně 0,2 %).

je energetická závislost podstatně vyšší než v ČR?

Podíl čistých dovozů energií na jejich hrubé spotřebě podle dostupných dat za rok 2009 dosahoval v ČR 26,9 % a proti EU27 (53,9 %) byl jen poloviční.

Drahomíra Dubská
oddělení svodných analýz

Vládní deficit v EU27
rok 2011

-4,5 %